

ΕΝΟΤΗΤΑ 11^η : ζ ΡΑΨΩΔΙΑ: ΑΡΧΗ ΦΑΙΑΚΙΔΑΣ (υποενότητας του Νόστου)

ΣΤΙΧΟΙ 139-227

στίχ. 150-159: άμεσος μονόλογος του Οδυσσέα. Προβληματίζεται για τη χώρα όπου βρίσκεται.

στίχ. 164-169: εκτεταμένη παρομοίωση. Ο Οδυσσέας παρομοιάζεται με ένα λιοντάρι που περιπλανιέται στα βουνά, επειδή το αναγκάζει η πείνα. Έτσι και ο Οδυσσέας, αν και γυμνός, βγαίνει να συναντήσει τα κορίτσια γιατί τον πιέζει η ανάγκη.

στίχ. 170-175: Η θαρραλέα στάση της Ναυσικάς δείχνει την αριστοκρατική της καταγωγή.

Υπάρχουν εδώ δυο βασικές **αντιθέσεις**: α) ανάμεσα στον εξαθλιωμένο Οδυσσέα και την πανέμορφη Ναυσικά και β) ανάμεσα στην ψυχραιμη βασιλοπούλα και τις τρομαγμένες υπηρέτριες.

Το τυπικό της ικεσίας(178): Η ικεσία ήταν Θεσμός της αρχαίας ελληνικής κοινωνίας προστατευόμενος από τον Ικέσιο Δία, όπως η φιλοξενία από τον Ξένιο Δία. Είχε καθιερωθεί για την ικεσία, όπως και για τη φιλοξενία, μια ορισμένη εθιμοτυπία: ο ικέτης γονάτιζε μπροστά στον ικετευόμενο, με το ένα χέρι αγκάλιαζε τα γόνατά του, ενώ με το άλλο άγγιζε το πιγούνι ή το γένη του. Με την αυτοταπεινωτική στάση του ο ικέτης αποδεχόταν την κατωτερότητά του απέναντι στον ικετευόμενο και έδειχνε ότι δεν αποτελεί απειλή. Αν υπήρχε δυνατότητα, ο ικέτης κατέφευγε στο βωμό, που υπήρχε στις αυλές των σπιτιών, ή στην εστία, που υπήρχε στο εσωτερικό του σπιτιού. Εξασφάλιζε έτσι άσυλο ο ικέτης, ως πρόσωπο ιερό, και γινόταν δεκτός ως φιλοξενούμενος.

Η ικεσία όπως και η φιλοξενία εξυπηρετούσαν κοινωνικές ανάγκες, ενώ η σύνδεσή τους με τη θρησκεία τις καθιέρωσε. Ο Δίας δηλαδή, προστάτευε όλους όσους είχαν ανάγκη.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ: 1 ΝΑ ΑΝΑΛΥΣΕΤΕ ΤΗΝ ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΗ ΠΑΡΟΜΟΙΩΣΗ

2. ΝΑ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΤΕ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ

Δομή του λόγου του Οδυσσέα:

ΜΕΙΛΙΧΙΟΣ ΚΑΙ ΚΕΡΔΑΛΕΟΣ ΛΟΓΟΣ με στόχο την εξασφάλιση φροντίδας και προστασίας (στίχ. 185-227):

Α) Ικετευτική προσφώνηση(185)

Β)Εκτενές εγκώμιο της κόρης(186-206)που αγγίζει τη γυναικεία ψυχολογία. Συνδυάζεται με αναφορά στα πάθη του Οδυσσέα και την ιστορία του (200-201)

Γ) Κάνει αναφορά στην τελευταία του ταλαιπωρία και στους τωρινούς φόβους του. Έτσι προκαλεί τον οίκτο και τη συμπάθεια της Ναυσικάς.(207-214)

Δ) Υποβάλλει το αίτημά του (κατεύθυνση της πόλης και ρούχα) (215-220)

Ε) Μεγάλες και προσεγμένες ευχές=προβολή της ομηρικής αντίληψης για την ιδανική οικογένεια.

Ο ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΣΤΟΥΣ ΦΑΙΑΚΕΣ Η άφιξη του Οδυσσέα στη Σχερία, το νησί των Φαίακων, αποτελεί την πρώτη, μετά από οκτώ χρόνια, συνάντηση με ανθρώπους και τον τελευταίο σταθμό πριν την Ιθάκη. Ο πραγματικός χρόνος παραμονής του Οδυσσέα στη Σχερία είναι τρεις μέρες, ενώ μέσα από μία αναδρομική αφήγηση με αποδέκτη τον βασιλιά Αλκίνοο ο ήρωας ανακαλεί τα προηγούμενα χρόνια των περιπλανήσεών του (ραψωδίες ι-μ).

Το νησί των Φαίακων συνδέει το παρελθόν με το μέλλον του Οδυσσέα, το πριν με το μετά. Μέσα από το τραγούδι του Δημόδοκου ο ήρωας ξαναζεί το ηρωικό παρελθόν της Τροίας, το οποίο θα χρειαστεί και στο μέλλον για να αντιμετωπίσει τους μνηστήρες. Το επεισόδιο των Φαίακων έρχεται κυρίως σε αντίθεση τόσο με το επεισόδιο της Καλυψώς που προηγήθηκε (ραψωδία ε) όσο και με την κατάσταση στην Ιθάκη που θα ακολουθήσει (ραψωδίες ν και εξής). Από την απραξία στο νησί της Καλυψώς περνάμε στην πλήρη δράση και ζωντάνια στο νησί των Φαίακων. Από τις ιδανικές συνθήκες, την ειρηνική ζωή και φιλοξενία των Φαίακων θα περάσουμε στην αταξία της Ιθάκης, στην απόρριψη του ξένου-Οδυσσέα από τους αφιλόξενους μνηστήρες και στον αγώνα αποκατάστασης του δικαίου στο βασίλειό του. Η αρμονία του οίκου του Αλκίνοου και η άριστη συζυγική του σχέση με την Αρήτη προοικονομούν την αρμονία που θα επέλθει και στον οίκο του Οδυσσέα, καθώς και την επανασύνδεσή του με την Πηνελόπη. Ύστερα από τους υπερφυσικούς αγώνες, την επτάχρονη απραξία και το ναυάγιο, ο Οδυσσέας περνά σε μια νέα κατάσταση. Αναγεννιέται στη Σχερία, ανακτά οριστικά πλέον την ταυτότητά του και είναι έτοιμος να εισέλθει στον πραγματικό κόσμο. Πάνω από όλα, η ραψωδία ζ φέρνει τον Οδυσσέα αντιμέτωπο με έναν ακόμη μεγάλο θηλυκό πεφασμό, τη Ναυσικά, τον τελευταίο και ίσως τον μεγαλύτερο πριν την επιστροφή. Η Καλυψώ δοκίμασε τον Οδυσσέα προσφέροντάς του το δώρο της αιώνιας νιότης και της αθανασίας, καθώς και το άφθιτο κορμί μιας αειθαλούς θεάς. Η Ναυσικά — βασιλοκόρη σε ηλικία γάμου, αγνή, παρθενική, ευλογημένη, κινούμενη οριακά ανάμεσα στην «ιστορία» και το παραμύθι, ανάμεσα

στη γυναίκα και τη θεά — συνιστά ό, τι πλησιέστερο στην Πηνελόπη έχει μέχρι τώρα βρεθεί στον δρόμο του Οδυσσέα. Όπως και στην περίπτωση της Καλυψώς, όμως, ο Οδυσσέας παραμένει απερίσπαστα προσηλωμένος στον νόστο. *Αντιμετωπίζει και τη Ναυσικά, όπως και την Καλυψώ, με όπλο τη μῆτιν(=σοφία, πανουργία).* Το κλίμα βεβαίως στην ε ήταν βαρύ. Στην ζ ο ποιητής ελαφραίνει την ατμόσφαιρα, σχεδόν παίζει. Όπως σημειώνει εύστοχα ο Harold Bloom, *το νησί της Καλυψώς δεν ήταν μόνο συμβολικός τάφος για τον Οδυσσέα, αλλά και νοητή μήτρα, μέσα από την οποία στο ζήτα ξαναγεννιέται.* Η ραψωδία έψιλον τελειώνει με την εικόνα του Οδυσσέα στην ακτή της Σχερίας να σκεπάζεται με ένα στρώμα από φύλλα. Η παρομοίωση που συνοδεύει την εικόνα είναι εντυπωσιακή: τα φύλλα προφυλάσσουν τη σπίθα της ζωής στο γυμνό σώμα του Οδυσσέα, όπως σκεπάζει κανείς ένα δαυλό κάτω από την τέφρα σπέρμα πυρός σώζων (ε, 488-90).

Όταν ο Οδυσσέας ανορθώνεται γυμνός από τον ύπνο (ζ, 117), αλλά και από το λουτρό του λίγο αργότερα (ζ, 223-37), είναι κυριολεκτικά αναζωογονημένος, θα έλεγε κανείς αναγεννημένος. Πρόκειται για την πρώτη από τις δύο μεταμορφώσεις (η δεύτερη είναι το αντίστοιχο λουτρό στο ψ), που θα αποκαταστήσουν τον ήρωα στην προτέρα (πριν τις περιπλανήσεις) κατάστασή του. Ο Οδυσσέας φτάνει στο νησί των Φαιάκων ναυαγός, γυμνός, εξαντλημένος και εντελώς μόνος. *Ο ήρωας βρίσκεται στη χειρότερη θέση που βρέθηκε ποτέ από τότε που ξεκίνησε το ταξίδι της επιστροφής.* Έχει υπομείνει τα πάντα, έχει χάσει τα πάντα (προσέξτε ότι στον πρώτο ήδη στίχο της ραψωδίας χαρακτηρίζεται πολύτλας) και βιώνει την υψίστη ταπείνωση (γυμνός να εξαρτάται όχι τουλάχιστον από μια θεά, όπως όταν θα αφιχθεί στην Ιθάκη, αλλά από ένα απλό κορίτσι). Από το σημείο μηδέν θα ξεκινήσει η τελευταία φάση της επιστροφής του (και πάλι με την επέμβαση της Αθηνάς).

ΕΡΓΑΣΙΕΣ:

1.ΣΕ ΠΟΙΟΥΣ ΣΤΙΧΟΥΣ ΠΡΟΒΑΛΛΕΤΑΙ Η ΟΜΗΡΙΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΑΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ;ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΗ;ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ;

2.ΝΑ ΧΩΡΙΣΕΤΕ ΣΕ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΤΗΝ ΙΚΕΣΙΑ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ.ΠΩΣ Η ΚΑΘΕ ΜΙΑ ΕΞΥΠΗΡΕΤΕΙ ΤΟΝ ΣΤΟΧΟ ΤΟΥ;

ΣΤΙΧΟΙ ζ 228 - 259

Δομή του λόγου της Ναυσικάς (στίχ. 229-241):

- α) Συνοψίζει την εντύπωση που της προκάλεσε ο λόγος του Οδυσσέα και ανταποδίδει τον έπαινο.
 - β) Τον παρηγορεί ανάγοντας στο Δία τη μοίρα του καθενός και πρέπει να υπομείνει τη δική του.
 - γ) Ικανοποιεί τα μικρά αιτήματά του.
 - δ) Του δίνει πρόσθετες πληροφορίες για το όνομα των κατοίκων, για τη δική της ταυτότητα, για τον πατέρα της. ΦΑΙΑΚΕΣ: λαός ειρηνικός, ευσεβής, φιλόξενος
- Άρα, ο λόγος της είναι καίριος και αντίστοιχος προς το λόγο του Οδυσσέα: έπαινος- παρηγορία -εξασφάλιση- πληροφορίες.

Λόγος της Ναυσικάς προς τις υπηρέτριες (στίχ. 243-259)

- α) Τους κάνει φιλική επίπληξη σε συνδυασμό με την προβολή της υπερηφάνειας της ως Φαιακοπούλας και της εμπιστοσύνης της στους Θεούς.
- β) Έχει ελεητική διάθεση προς τον ικέτη που τον θεωρεί διόσταλτο και ολιγαρκή.
- γ) Δίνει εντολή για προσφορά πρόχειρης φιλοξενίας στον ξένο.

Χαρακτηρισμός Ναυσικάς: Η Ναυσικά μας παρουσιάστηκε εξωτερικά μέσα από τα λόγια του Οδυσσέα: όμορφη και με χάρη. Μέσα από τα λόγια της ίδιας μας διαγράφεται και ο εσωτερικός της πλούτος και ομορφιά: έχει θάρρος, ευγένεια, σύνεση και γνώση, φιλόξενη διάθεση και ευσέβεια.

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ:

Πνευματικός πολιτισμός: Περιλαμβάνει τις ιδέες, αξίες, τις αντιλήψεις, τις πεποιθήσεις και τους κανόνες ηθικής που επικρατούν σε μια εποχή. Στον τομέα αυτό εντάσσονται και οι θρησκευτικές ή θεολογικές αντιλήψεις καθώς και οι λατρευτικές συνήθειες μιας εποχής. Φανερώνουν μια ιδέα των ομηρικών ανθρώπων π.χ. αντιλήψεις για τους Θεούς, για τη μοίρα, για την "ύβριν", για την οικογένεια, το γάμο, τη φιλοξενία, την πατρίδα, τον πόλεμο, τη φυλία, την τιμή κ.α.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα στους στίχους 230-234 παρουσιάζεται η ομηρική αντίληψη για τη διανομή των αγαθών από τους Θεούς στους ανθρώπους. Στους στίχους 235-237 εμφανίζεται η αντίληψη για τους ικέτες και στον στίχο 254, η αντίληψη για τους ξένους.

ΟΤΑΝ ΜΟΥ ΖΗΤΟΥΝ ΝΑ ΣΧΟΛΙΑΣΩ ΕΝΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ: Πρώτα εντοπίζω τους στίχους που διατυπώνεται. Στη συνέχεια γράφω το περιεχόμενό του με δικά μου λόγια. Έπειτα διαπιστώνω τους λόγους που διατυπώνει την ιδέα αυτή ο ήρωας. Τέλος εκφράζω τη δική μου άποψη, κατά πόσον ισχύει αυτή η ιδέα, και αν είναι διαχρονική.

Η θέση της γυναίκας στην Ομηρική εποχή: η γυναίκα την ομηρική εποχή ήταν σε πολύ καλύτερη μοίρα απ' ό,τι την κλασική εποχή.

Βλέπουμε τη Ναυσικά και τις υπηρέτριες να πηγαίνουν μόνες τους στο ποτάμι χωρίς αντρική συνοδεία.

Βλέπουμε τη Ναυσικά να μη διστάζει να μιλήσει σ' έναν ξένο άντρα και μάλιστα γυμνό!

Επίσης, η Ναυσικά συμβουλεύει τον Οδυσσέα να προσπέσει στη μητέρα της την Αρήτη για βοήθεια όταν φτάσει στο παλάτι. Άρα, βλέπουμε πόσο σημαντική θέση είχε η γυναίκα εκείνη την εποχή, ώστε όχι μόνο υποδέχεται ξένους στην εστία (κάτι αδιανόητο στην κλασική εποχή) αλλά αποφασίζει και η ίδια για την προσφορά ή όχι βοήθειας.

Ακόμα βλέπουμε και στην περίπτωση της Πηνελόπης και στην περίπτωση της Ναυσικάς να τους προσφέρεται προίκα και δώρα από τους υποψήφιους γαμπρούς και όχι να δίνουν οι ίδιες.

Παρακολουθούμε τον Οδυσσέα από το ειδυλλιακό νησί μιας θεάς (Ωγυγία) να εισέρχεται βασανισμένος στο ειρηνικό νησί μιας βασιλοπούλας (Σχερία), απ' όπου θα μπορέσει να φτάσει στο ανάστατο νησί της Πηνελόπης (Ιθάκη) για να αποκαταστήσει τα πράγματα. Τα τρία αυτά νησιά αποτελούν το χώρο δράσης και παρουσίας του Οδυσσέα.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ:

1. Ερώτηση 3 του βιβλίου , σελίδα 78
2. Να εντοπίσετε τα ιδεολογικά στοιχεία της ενότητας και να τα σχολιάσετε.